

Значај и место евхаристијске еклисиологије у теологији Румунске православне цркве*

Зна се да је у последње време евхаристијска еклисиологија доживела пун развитак, јер је потврдила еклезијалну и свештену пуноћу евхаристијске заједнице, којој епископ председава. То је зато што се реч *εκκλησία* још у постапостолском идентификовала периоду са евхаристијским сабором где је епископ окружен свештеницима, служио Литургију речи и евхаристије. Разуме се да се та *εκκλησία*, налазила у заједници евхаристије и вере са другим *εκκλησία*, по речима Светог апостола Павла: "Јер смо један хлеб многи, ...пошто се сви од једног хлеба причешћујемо" (I Кор. 10, 17). Може се рећи да је тада евхаристија показивала бит и јединство Цркве: омесне и васељенске.¹

Зашто се, у првој половини нашег века, веома ретко у Румунској православној цркви обрађивало - па и тада несистематски - питање Цркве у евхаристијској перспективи, није необјашњива чињеница. Због тога што је у теолошкој свести оног времена, евхаристија није била још поново откривена и овредносна као тајна Цркве сама себи; она се више посматрала кроз призму њене суштине, као и односа према другим тајнама, или ефекта њених на вернима као личностима. Они су тако примали и причешћивали се божанском благодаћу, док у евхаристији они примају и причешћују се самим извором божанске благодати, са Телом и Крвљу Господњом, са целим Исусом Христом, умрлим и васкрслим. Јер како каже Николај Кавасила, говорећи о евхаристији, "одсад не примамо више

* РЕФЕРАТ држан на Евхаристијском симпозијуму у Регенсбургу, од 21-26. јула 1981. године. (Превео Е. Митрофан, "Orthodoxia", год. XXXIV, јули-септ. 1982. стр. 396-407).

¹ Ј. Брија, Увод у евхаристијску есхатологију, у "Теолошким студијама", сер. II бр. 7-8, 1976, стр. 700.

дарове Светог Духа, било колико да су они богати, него Саму Ризницу тих дарова, благо у којем се налазе сва богатства дарова".²

Али по мери колико се у свеопштој теолошкој свести евхаристија све више и више откривала као тајна Цркве сама по себи, дакле као тајна у којој нам се Црква открива као заједница хришћана у којој евхаристија уобличава и уједињује у Духу Светом све више и више оне који чине "једно тело и један Дух", теологија Румунске православне цркве, поред оне других православних цркава, припадала је у њеном бављењу велику важност и посебно место евхаристијској теологији.

Но теологија наше Цркве дала је овој теми посебну вредност и због тога што је последњих деценија, у току екуменског дијалога у који је укључила цело православље, дакле и Румунска православна црква, била обавезна да посматра проблем Цркве у њеној целокупној пуноћи и у свим њеним димензијама са савим посебном перспективом него оном из прошлости. Тако, у студијама наших теолога са еклесиолошким карактером последњег времена, наглашена су три аспекта Цркве и наиме: 1. Тринитарни аспект; 2. Свештено-евхаристијски карактер; 3. Пентикостално-мисионарски аспект.

Мишљења смо ипак да треба да утаничимо испочетка и место евхаристијске теологије у теологији било које Цркве - па дакле и Румунске православне цркве - дефинише се у функцији догматске концепције о евхаристији дотичних Цркава, као и улогом у функцијама које евхаристија има у животу и духовности дотичних Цркава.

Да бисмо разумели значај и место евхаристијске еклесиологије у теологији наше Цркве, потребно је да појаснимо начин на који ова теологија гледа на евхаристију по њеним трима аспектима и то: евхаристија као пуноћа Цркве; евхаристија као жртва, тајна и анамнеза; евхаристија и њена света (свештена) тајна.

1. ЕВХАРИСТИЈА КАО ПУНОЋА ЦРКВЕ

Румунска православна теологија, серијом познатих представника, као: Д. Станиоле, Л. Стан, Н. Кицеску, Ј. Тодоран, Ј. Брија, Д. Раду, Е. Браниште, Ј. Загрјан и други, наглашавали су и подвлачили стварност да се потпуна заједница верних са

² Николај Кавасила, О животу у Христу, рум. превод, Прот. проф. Т. Бодогајеа, Сибиу, 1946, стр. 81

Христом и међусобно у Цркви остварује у евхаристији, јер је преко ње Христос потпуно присутан у црквеној заједници и сваком њеном члану посебно.

Подвлачећи заједничку мисао целог православља, грчки богослов Јован Зизиулас тврди да се "православна еклисиологија базира на идеји да онде где је евхаристија, тамо је и Црква у својој пуноћи као Христово тело".³ Иначе, ова је идеја заједничка целој патристичкој традицији Цркве, у смислу да се Црква у њеном својству као Христово Тело и пуноће Светог Духа, остварује и исказује савршено у евхаристији.⁴ У том смислу, идеја еклисиолошког јединства свих верних налазимо у Дидахи, код Светог Игњатија Богоносца, Светог Кирила Александријског, Светог Кипријана, Блаженог Августина, Светог Јована Златоустог и код других светих отаца.

Продубљујући ову идеју, отац Димитрије Станиоле каже: "Кроз евхаристију Црква се конституише и доживљава као органска множина субјекта, у ходу према смрти и васкрсењу, имајући главни извор тог хода у самом Христу и у том смислу будући провидна за Христа".⁵ Црква не може постојати и не може се замислити без евхаристије, јер - као што тврди у свом скорашњем делу отац проф. Д. Раду - само евхаристија сједињује не расчлањујући и шири се не делећи се или не одваја оне сједињене са Христом, или оне у којима је Христос постао неисцрпном храном и пићем.⁶ Проф. Раду настоји да подвуче да ако евхаристија сачињава Цркву-Тело Христово, Христос дакле увек остаје њеном Главом, те стога однос у односу између Христа и Цркве треба да се поштује извесна дијалектика: Црква допуњује Христа као Његово тело, али се од Њега разликује, не може се поистоветити са Христом, као што желе неки следејући блаженом Августину. Кад би Црква била идентична са Христом - каже отац Д. Станилоје - онда не би требало да се моли Христу.

Црква има живот свој у Христу кроз Духа Светог, Који је Христов Дух. Она вазда иде са Христом, желећи да се што више испуни Христом и Његовим Духом, а Христос да постане све више провиднији у њеном животу и делању. То је оно што се

³ Јован Зизиулас, Помесна Црква у евхаристијској перспективи, превод и увод, проф. Ј. Заграјана, у "Митрополија Ердеља", бр. 7-9, 1980, стр. 607.

⁴ Прот. проф. др. Димитрије Раду, Еклисиолошки карактер Светих Тајни и проблема интеркомуније, Букурешт, 1978, стр. 257.

⁵ Прот. проф. др. Димитрије Раду, Еклисиолошки карактер Светих Тајни и проблема интеркомуније, Букурешт, 1978, стр. 257.

⁶ Прот. проф. Д. Раду, цит. дело, стр. 265.

женихом. Христос долази у сусрет том тражењу и жељи Цркве у евхаристијском хлебу и вину: "Једући хлеб и пијући вино, претворене у тело и крв Христову, хришћани не праве само један корак напред у битисању, него одлучујући корак у њиховом преображавању у Христу. Преко Евхаристије, заједница верних креће се ка вишем стању од садашњег, према небу или Христу."⁷

Евхаристија је дакле Христово целовито присуство у Његовој Цркви, у искупљеном и утеловљеном човечанству у њој преко смог Његовог Тела и Крви, пуних Светог Духа, у сталном идењу ка "есхатону". Евхаристијом Црква налази своје чврсто јединство као Христово тело, али као Христосјединствено-саборан, у којој се утеловљује цело човечанство.⁸ Том њеном функцијом Евхаристија актуализује конкретно "заједницу светих" и претварање њено у Тело Господње, исказује и остварује жртвовање у Христу свег човечанства које је Он створио и искупио. У Евхаристији се виде плодови о којима говори Свети Апостол Павле: "Него да будемо истински у љубави да у свему узрастемо у Онога који је глава-Христос. Од кога све тијело, састављено и повезивано помоћу свијих зглавака, тако да један другог потпомаже по мјери сваког појединог члана, чини да тијело расте на изграживање самог себе у љубави" (Еф. 4, 15-16).

Ако дакле, Евхаристију могу да приме само крштени и миропомазани, односно они који су утеловљени у Цркви, постали су њени чланови, то показује да се Црква ипак не може дефинисати само као евхаристијска заједница, без икаквог узимања у обзир Светих тајни Крштења и Миропомазанја. Но она се не може дефинисати ни само као "народ Божји" који се јонституише искључиво кроз Тајну Крштења (како сматрају протестанти), али нити само кроз Крштење и Миропомазанје (Конфирмацију) (како мисле римокатолици). Потребно је дакле да запамтимо да Евхаристија реализује стално заједничко назидавање хришћана у Христу, продубљује и усавршава то са-назидавање но само оних који су примили Крштење и Миропомазанје.

У закључку, преко Евхаристије, заједница крштених и печатених Светим Миром, конституише се у Цркви, Христово Тело продужено у човечанству, у свештену заједницу пуну Христа и Његовог Духа, у сталном хоћењу ка Христу. То чини да се у теологији аше Цркве Евхаристија сматра као пуноћа Цркве.

⁷ Прот. проф. Д. Сшанилоје, Теологија Евхаристије, у "Ортодоксија", XX/(1969), бр. 3, стр. 347.

⁸ Прот. проф. Д. Раду, цит. дело, стр. 276.

2. ЕВХАРИСТИЈА КАО ЖРТВА, ТАЈНА И АНАМНЕЗА

а. *Евхаристија као жртва*. Како се напред објаснило, евхаристија обједињује верне у Христу Духом Светим, у саборну заједницу Цркве, Христово Тело, па будући велика Тајна љубави, јер је, пре свега, велика Тајна јединства Цркве са њеном Главом, Христом. Она значи обједињује у Цркви све сабране да је врше са њиховим епископом или свештеником. Уједињујућа улога евхаристије манифестује се тиме што с једне стране Христос све сабира да их одједном принесе са Собом као жртву Ову, а с друге, сви они који се приносе жртву причешћују се Христовим жртвованим Телом и Крвљу. У тим начинима уједињавања налазе се аспекти евхаристије као жртве и тајне. Мада она остварује уједињавање у Истом Христу свих оних који врше на свим местима и у свим временима исту евхаристију преко њихових епископа и свештеника и сви се њоме причешћују, остајући сви у истој заједници вере и светости.

У жртви на крсту Христос је жртвовао Самог Себе, доживевши лично чин потпуног даривања и приношења Оцу Своме. У евхаристији, Христос жели да испуни стварно сваког верника Својим осећајем као Свештеника и жртве, да би сам себе принео на жртву.⁹ То је оно што тражи Свети апостол Павле од Филиплана: "...нека је у вама иста мисао која је и у Христу Исусу..." (Филип. 2, 5). Међутим, то жртвено приношење остаје у диспозицији и иницијативи Цркве - реч је о евхаристијској жртви - јер Тело Христово, Црква, има потребу за сталним Христовим присуством и делањем у њему, јер тело не може да живи без живота који му долази од његове главе. Алегорија са чокотом и лозама које могу живети само ако остану на чокоту, од којег вуку сок живота (Јн. 15, 5), несумњиво то потврђује; зато нам је Спаситељ Христос оставио вршење евхаристије као заповест и завет (Лк. 22, 19; I Кор. 11, 24).

Символично полагање хлеба на свети дискос исказује очигледну истину: литургијску жртву приноси Христос (представљен агнецом на сред дискаса), али заједно са целом Црквом, она учествујући у том приношењу као Христово Тело, са свим њеним удима, јер је тело свагда присутно тамо где је глава.

⁹ Прот. проф. Д. Сџанилоје, Теологија Евхаристије, стр. 358.

Хришћани, живи и уснули, представљени честицама, такође учествују у јединству и заједници приношења евхаристијске жртве, сваки налазећи се у личном односу са жртвоприносиоцем Христом.

Према томе евхаристија привлачи целу Цркву у стање Христове жртве, да би се принела хвала и благодарење Оцу, заједно са Христом у Светом Духу. Међутим евхаристијска је жртва потпуна и завршена тек онда када агнец постаје, претварањем Светим Духом, Тело, а вино Христова Крв, изговарањем *епиклизе* од стране епископа или свештеника, до тада жртва је заједнице у непотпуном стању, јер елементи нису освећени.

Да се стање Христове жртве излива на целу заједницу, на целу Цркву и на све њене чланове, јасно показује молитва коју свештеник говори у тајности одмах после претварања: "Да ове Свете тајне буду онима који се причешћују на трезвеност душе, на отпуштање грехова, на заједницу Духа Твога Светога...Још Ти приносимо ову словесну службу за преминуле у вери праоце, оце, патријархе, пророке, апостоле, проповеднике, еванђелисте, мученике, исповеднике, подвижнике, и сваки дух праведника преминулог у вери".

Неопходност евхаристијске жртве везана је дакле за само живот Цркве, да би остала у све потпунијем стању и запаљена Христом и Његовом љубављу. У том смислу Свети Кирило Александријски вели да се без стања жртве које је Христос прихватио, не можемо успети Оцу...(*Клањање у Духу и Истини*, књ. 16).

По мишљењу многих православних богослова, Литургија треба да се посматра као Христово посредовање, или епиклеза Светог Духа на предложене дарове, заједницу и цели свет. Постепено, кроз предходбе епиклезе, Литургија долази до њене врхунске тачке, епиклезе у правом смислу, у којој се Отац призива да ниспошље Светог Духа на Цркву и на предложене дарове, ради претварања у Христово Тело и Крв. Павле Евдокимов иде до тврдње да је немогуће одредити прави тренутак када се дешава претварање дарова, јер цела Литургија, почевши са проскомидијом, представља јединствен чин који се завршава епиклезом, она будући последња нота, крајњи и јединствени акорд целе симфоније. Тако дакле, чин претварања је једна органска целина која се не може разчланити нити утначити до само тренутак после којег се жртва сматра принетом.¹⁰ Дух Свети будући Дух заједнице - каже Отац Д. Станилоје - "само ради тога што сила-

¹⁰ Архиђ. проф. Ј. Загрјан, Молитва у Источној Цркви по П. Евдокимову, у "Митрополији Олтеније", бр. 7-8, 1976, стр. 649-650.

зи на заједницу, као и трећег часа на дан Педесетнице на апостоле, њени су дарови претварају у Тело и Крв Господњу".¹¹

Епиклеза је молитва целе Цркве, али је изговара само епископ и свештеник, који су неопходна средишња тачка, како је назначио сам Христос и опуномоћио их Духом Својим ради еклисиолошке заједнице. Призван у епиклези, Дух Свети претвара агнец који заједница приноси у Тело Христово, али исто тако обједињује и претвара саму заједницу представљену агнецом у обновљеном виду, у еклисиолошко Христово тело. Између ових двеју радњи постоји нераскидива веза, јер их оба две врши Дух, у личном телу и еклисиолошком телу истог Христа. "Христос претвара агнец и прихвата све више представљену заједницу преко агнеца у Своје Тело, али и Његово Тело заједница учествује у претварању агнеца у Христово Тело. Тако, не може се одвојити Црква од Христа у вршењу ове многосложне тајне".¹²

Мисао коју много румунска православна теологија заступа јесте да се претварање дарова, дакле приношење жртве не чини речима установљавања "Узмите, једите...Пијте из ње сви..." које изговара епископ или свештеник, него *епиклезом*, али не одвајајући епиклезу од њих, јер се Христос не може одвојити од Духа Светог. "Христос - каже П. Евдокимов - у својству Архијереја претара дарове Духом Светим. Као последица тога, свештеник се не поистовећује са Христом при приношењу жртве и не изговара речи установљења "in persona Christi", него се поистовећује са Црквом и говори "in persona Ecclesiae et in nomine Christi", као економ (управитељ) тајни Божјих (I Кор. 4, 1). *Да би речи установљења имале божанску дејственост, свештеник призива Светог Духа у епиклези*, јер само Дух може да учини анамнезу епифанијском, поистовећујући речи које изговара свештеник са Христовим речима, а евхаристија служена за светом вечером: у томе стоји тајна и чудо претварања дарова.

Према уздржаном па чак и непријатељском ставу, римокатоличке теологије о епиклези, новија протестантска теологија исказује много повољнија мишљења по том питању; неки теолози се и изјашњавају да се епиклеза уведе у њихову литургију.¹³ Скорије, заслужује да се помене труд теолога J.J. von Allmen-а, који посебно оцењује место које заузима епиклеза у сиријско-

¹¹ Прот. проф. Д. Сџанилоје, О сакраменталним аспектима Цркве, у "Теолошким студијама", 18, 1966, стр. 9-10, стр. 546.

¹² Idem, стр. 547.

¹³ Архиђ. проф. Ј. Загрјан, Новија протестантска мишљења у погледу евхаристијске епиклезе, у "Митрополији Баната", бр. 10-12, 1965, стр. 689-718.

византијским Литургијама, наине после анамнезе. Он признаје у развоју евхаристијске Литургије, с једне стране, поштовање тројичног облика Исповедања вере: Отац и Син и Свети Дух, показујући се у почетку делања Оца, у анамнези делање Сина, а у епиклезе се призива Свети Дух, док с друге стране, њено стављање *ИЗВ* речи установљења оставља да се разуме да оне саме нису довољне да би се оделотворио догађај Вечере.

б. *Евхаристија као Тајна*. По Николају Кавасили, сјајном источном тумачу Свете Литургије, освећење дарова на Литургији, односно приношење жртве, чини се ради освећења верних који ће се њима причестити, што је и крајњи циљ приношења. То омогућује да у чину византијских Литургија, одмах после изговарања епиклезе следе посредничке молитве, да би принета жртва излила своја дејства на целу Цркву, затим свештеник у продужетку изговара молитве претходеће причешћу, после чега долази само причешћивање.

Главни ефект причешћивања Телом и Крвљу Господњом јесте сједињење верних са Христом у једно тело: еклесиолошко Његово тело. Чин причешћивања претставља не само "најсавршеније и најцелисходније средство везе човека са Богом" (Н. Кавасила), не исто тако реално утеловљење, физичко и суштинско сваког верника посебно и свих скупа, тј. целе заједнице или Цркве у Христово Тело. "То је глава или срце Његовог мистичног тела, односно Цркве, а ми смо живи уди тог тела, сишући животни сок од саме Главе. Наш духовни живот према томе је сам по себи христоцентричан, или живот у Христу".¹⁴

Ово су последице причешћивања Христом у Евхаристији: опроштај грехова и залог вечног живота. Тако дакле, Евхаристијом, заједница хришћана или Црква, чини корак напред у усходном њеном идењу ка стању све вишем и вишем, односно потпуном сједињењу са Христом у "есхатону".

Међутим између два аспекта евхаристије: жртве и тајне постоји онтолошка тесна веза. Ако преко самих приноса: хлеба и вина, верни се налазе у Христовој жртви, а у чину жртве се осећају сједињенима са Христом, ипак то сједињење чува их различитим од Христа. Но чим су се жртвом причестили, примивши Тело и Крв Господње праву њихову храну, они се сједињују најпотпуније са Христом личним одлучивањем. Стављање честица на свети дискос око претвореног агнеца (а оне се не претварају) може да означава (нарочито њиховим стављањем у свети путир) баш ту личну њихову одлуку да се сједине са Хрис-

¹⁴ Бакон *Енеја Бранишић*, Тумачење Свете Литургије по Николају Кавасили, Букурешт, 1943.

том, манифестовану слободно приликом причешћивања (Д. Станилоје).

Карактеристична црта православља - веома често подвучена у теологији Румунске православне цркве - јесте да у византијским Литургијама, као иначе и у другим источним Литургијама, верни доживљавају њихово жртвовање или даровање Христу не као чин туге или жалости због греха, него као чин радости: све што се више приближава заједница верних часу приношења жртве, све више изобилују у чину Литургије похвалне песме принете Богу поред других православних хришћана, целог космоса, заједно са ангелима. Ако ипак приближавање часа причешћивања носи у себи осећај страха ("Са страхом Божјим и вером и љубављу приступите"), то је због велике одговорности коју хришћанин осећа пред светим путиром, јер треба да се причести "божанским огњем". Тај је страх довољно образложен у речима Светог апостола Павла из I Кор. 11,28-29: "Али човјек нека испитује себе, и тако од хљеба нека једе и од чаше нека пије. Јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, не разликујући тијела Господњега".

а. *Евхаристија као анамнеза*. Евхаристија има такође и карактер анамнезе или сећања на цело дело спасења рода људског кроз Исуса Христа. Следећи заповести Спаситеља: "Ово чините у мој спомен" (Лк. 22, 19; I Кор. 11, 25), евхаристија се сматрала од почетка као *анамнеза*, спомен, сећање, успомена на страдање и смрт Господњу. Теологија Православне цркве, веома често је настојала на анамнетском карактеру евхаристије, који иначе наглашава цела патристичка теологија и објашњава потпуно у литургијским ерминејама Теодора Андидског, Н. Кавасиле и Светог Симеона Солунског.

Може се рећи са извесношћу да ова анамнеза још испочетка није се схватила симболички или метафорички, него као тајанствена комеморација стварног оделотворавања страдања и смрти Господње, литургијски или у тајнама. "И литургијској тајни хришћанин, жртва или Христово страдање на крсту - највиша тачка Његовог спасоносног дела - постаје донекле поново присутна и стварна; верни делотворно учествују у њој, односно поново је доживљавају и примају њене спасоносне плодове у свакој Литургији".¹⁵

У првобитној Литургији, анамнеза је подсећала на тајну страдања и смрти Спаситеља (Уп. I Кор. 11, 26). Током времена пак, анамнеза је укључила у себе и друге догађаје из историје

¹⁵ Idem, стр. 178.

спасења, неке пре, а неке после смрти Спаситеља: "Сећајући се дакле ове спасоносне заповести и свега што се нас ради збило: крста, гроба, тридневног васкрсења, узласка на небеса, седења с десне стране, и другог и славног доласка" (молитва анамнезе у Литургији Светог Јована Златоустог). Под тим видом, евхаристија је постала епифанијска (богојављенска), стављајући Цркву у центар тајне нашег спасења у Христу.

Имајући историјско постојање у свету и времену и простору, Црква доживљава у евхаристији три начина постојања: присуства, делања и доласка Христовог (Д. Станилоје, Д. Раду). Тако, у евстархији је присутно цело дело искупљења или спасења рода људског и света кроз Исуса Христа, али укључује у истој садашњости и есхатон, оно што показује не само молитва анамнезе у Литургији, него и молитва коју свештеник изговара после причешћа: "Дај нам да се још присније причешћујемо Тобом у незалазни дан Царства Твога".

Посредујући као Архијереј са престола Своје славе с десне стране Оца у својству "Вечног Првосвештеника", Спаситељ Христос се налази у сталном нуђењу Себе као жртве Оцу ради Цркве и заједно с њом (Јевр. 4, 14; 8, 1; 9, 14). Стога евхаристија није само анамнеза Христова, него и жртва самог Христа ради Цркве и заједно са Црквом (Д. Станилоје, Д. Раду). Све то даје евхаристији карактер највише тајне Цркве.

Да се не би умањила јединственост и важност Спаситељеве жртве на крсту, протестанти не признају евхаристији карактер жртве, сматрајући је само као анамнезу искупитељског Спасовог дела, не давајући јој дакле тајанствени карактер. Али као што се изјашњава један сиријански теолог: "Евхаристија није само анамнеза и комеморација Христове смрти ради искупљења рода људског. Она је жртва и пуноћа живота, јер једанпут претворени, дарови су Тело и Крв Христова, пуни Светог Духа, а ми се причешћујемо саим Христом: жртвованим и васкрслим, прослављеним, пуног Светог Духа. Дејство Духа којег свештенослужитељ евхаристије призива има у виду не само комеморацију, актуализовање и посадаштавање Христове смрти, него и Његовог Васкрсења".¹⁶

¹⁶ Em. Pataq-Siman, L'expérience de l'Esprit par l'Eglise..., код Д. Раду, цит. дело, стр. 290.

3. ЕВХАРИСТИЈА КАО СВЕШТЕНА ТАЈНА

Старија и новија румунска теологија држи и наглашава недвосмислено да приношење литургијске жртве неопходно укључује присуство и делање свештеника (епископа), јер без њих црквена аједница не може се конституисати као евхаристијски сабор. А то је само потврда Спаситељевих речи којима је заповедио Апостолима: "Ово чините у мој спомен" (Лк. 22, 19; I Кор. 11, 24). При вршењу Евхаристије Христос је присутан преко епископа или свештеника, који чине тачку уједињавања на видљивом плану жртва верних. То је због тога "што је Христос Онај који приневши се као жртва ради заједнице, чини заједницу да стреми ка сједињењу у Њему и помаже у томе, рефлектирајући се у центру конвергентности који треба да Га представи. Христос као жртва и архијереј ради свих даје подтрек свима да концентришу своје жртве и своје свештенство у Његовој жртви и свештенству, *преко свештеника* у којима се рефлектује, да би се преко свештеника све жртве концентрисале у жртви заједнице, коју Он прима Духом Светим као Своју жртву".¹⁷ Напомињемо да Николај Кавасила мада нигде не тврди да свештеник приноси жртву "in persona Christi" или "in nomine Christi", ипак он не сматра свештеника чиниоцем без важности у приношењу жртве, него категорички тврди да је свештеник неопходни и незамењиви услов ради приношење жртве: "Ми верујемо да је сама реч Господња та која врши Тајну, али само преко свештеника, његовим молитвама и мољењима" (*Ерминија*, г. 30).

По речима Светог Апостола Павла из I Кор. 4, 1, православна теологија сматра епископа или свештеника органом у којем верни виде Христа. Али тај мандат, то служење не може да обавља сваки хришћанин, него само они који су били назначени у том звању Тајном Хиротоније. Ако је у епиклези присутна цела црквена заједница, силазак Духа на пречасне дарове да би их претворио у Тело и Крв Господњу чини се само на призивање епископа или свештеника, будући да су само они примили власт да врше свете преко тајне Хиротоније. Иако евхаристијску жртву приноси цела заједница, она не може ни у ком случају да принесе без свештеника нити ван Цркве.

¹⁷ Прот. Проф. Д. Станилоје, Теологија Евстархије, стр. 318.

Румунска теологија не може да прихвати мишљење Н. Афанасијева, који придаје свеопштем или универзалном свештенству (свештенство народа) превелику важност, држећи да евхаристију служи не један свештеник или епископ, него сав народ Божји. Али опште учествовање верних у приношењу евхаристијске жртве не значи служење или богослужење како оставља Афанасјев да се схвати, јер једно је учествовање а друго је богослужење или свештенослужење, имајући у виду да је Христос Онај Који приноси жртву (види молитву у току херувимске песме), али преко руку епископа или свештеника, који моле постојано у поменутој молитви да их удостоји да принесу жртву.¹⁸ Евхаристијска заједница остварује дубоку заједницу у молитви и приношењу жртве баш због тога што има свештеника као главни центар: "Молитву сваког верника потпомаже молитва заједнице и узноси се уједињујући молитвом исте преко свештеника према Христу. Сваки се причешћује Христом, али само у том кадру заједнице који се превазилази стварно преко самог свештеника".¹⁹

Однос између Христа, свештеника и заједнице овако замишља и објашњава румунски теолог Д. Станилоје: "Лично тело Христово и тело Цркве тесно су повезани и у реципрочности активности (делања). Христос је изнад заједнице, али је и у заједници исто тако и свештеник. Заједница се не одваја од Христа...; свештеник се не погружава у заједницу, као било који њен члан, али се и не одваја од ње, него је носилац њене речи, представља је целу, имајући за то благодат".²⁰ Румунска православна теологија подвлачи да преко евхаристије Црква није само евхаристијска заједница, него и освећујућа васељенска, саборна заједница, која наравно подразумева безусловно и јединство вере. Епископат са апостолским прејемством у благодати и вери и пуноћи Христовог живота у Духу Светом који се даје тајнама Цркве, које имају свој центар у евхаристији као жртви, тајни и анамнези, довршујући делање других тајни и будући Царица свих тајни, суштински су елементи који чине једину, свету, саборну и апостолску Цркву, тајанствено Христово Тело (Д. Раду).

Мада се чини да у последње време пажња се наше теологије усмерила на *еклиснологију заједнице*, која замишља живот у тајанственом телу Господњем као онтолошку заједницу са Христом у Духу Светом, заједница која обухвата целу хришћан-

¹⁸ Прот. проф. Д. Раду, цит. дело, стр. 281.

¹⁹ Прот. проф. Д. Станилоје, Теологија Евстархије, стр. 359.

²⁰ П. Станилоје, О сакраменталном аспекту Цркве, стр. 550.

ску Цркву и проширује се на људску заједницу. Еклисиологији заједнице наглашава ствар да свака помесна Црква постоји у јединству вере и евстархије са другим помесним Црквама и све скупа сачињавају васељенску Цркву. Њихова евхаристијска суштина условљена је идентичности њихове вере, сваки епископ заједно са другима будући одговорни за целу Цркву. У том смислу, евхаристијска се еклисиологија интегрише у "еклисиологију заједнице", што јој осигурава не само стваралачку синтезу међу различитим еклисиолошким тезама и теоријама, него и начело које ће да да ново значење и димензију савременом хришћанском екуменизму и хуманизму.²¹

Теологија Румунске православне цркве отворено признаје заслугу евхаристијске теологије да је открила и обелоданила важност и вредност помесне Цркве као једног дела васељенске Цркве. Међутим важност и место те еклисиологије у нашој теологији у функцији је начина на који се замишља евхаристија и односа у којем се налази са целом ризницом откривене науке вере. У последње време, преко проф. Д. Станилоја,²² наша је теологија узела одлучујућу позицију "евхаристијске еклисиологије" супротне оној универзалној код Афанасјева, такође и против А. Шмеманове, универзално-приматске еклисиологије. Теологија наше Цркве у потпуној је сагласности са теологијом других православних сестринских Цркава које признају да се Црква евхаристијом остварује, одржава, расте и усавршава, или тајанствено Христово Тело, будући да је чинилац оства-рења Цркве као потпуног и стално растућег јединства хришћана у животу у Христу и у Његовом Духу, као и њиховог међусобно, али она не може да буде сагласна са ниједном еклисиолошком евхаристијском концепцијом у којој се евхаристија одваја од учења вере, или чак ако није изведена из контекста вере, против је универзалне еклисиологије или војује за универзално-приматску еклисиологију.

Тачније, теологија наше Цркве придаје евхаристијској еклисиологији посебну вредност и челно место у њеним интересовањима, те да би схватила Цркву у функцији евхаристије, она има у виду следеће премисе:

1. Црква и евхаристија су две стварности које се предпостављају и узајамно условљавају: не постоји Црква без евхаристије и не постоји евхаристија без Цркве;

²¹ Бакон асист. Ј. Брија, Еклисиологија заједнице, у "Теолошким студијама", бр. 9-10, 1968, стр. 676.

²² Прот. проф. Д. Станилоје, Васељенска и саборна Црква, у "Ортодоксија", Букурешт, 1966, бр. 2, стр. 167.

2. Помесна Црква у својству евхаристијске заједнице заједнице Црква је у евхаристијској заједници и вери са другим помесним Црквама, све оне чинећи једну Христову Цркву;

3. Не постоји и не може постојати Евхаристија без евхаристијске службе (тајне), односно без Тајне Хиротоније;

4. У Евхаристији, приликом приношења жртве учествује цела Црква; свештеник и верни, али се они не налазе на истом плану;

5. Евхаристија Цркве јесте жртва, тајна и анамнеза а исто тако ови њени аспекти будући међусобно нераскидиво повезани.

Иначе, сходно једнодушном мишљењу теологије наше Цркве, само евхаристијска еклисиологија која ће имати у виду горње премисе, моћи ће допринети у приближавању истом путиру, свих хришћана, сједињених у истој вери, да би се причестили Телом и Крвљу Господњом, "ради опроштаја грехова и за живот вечни".